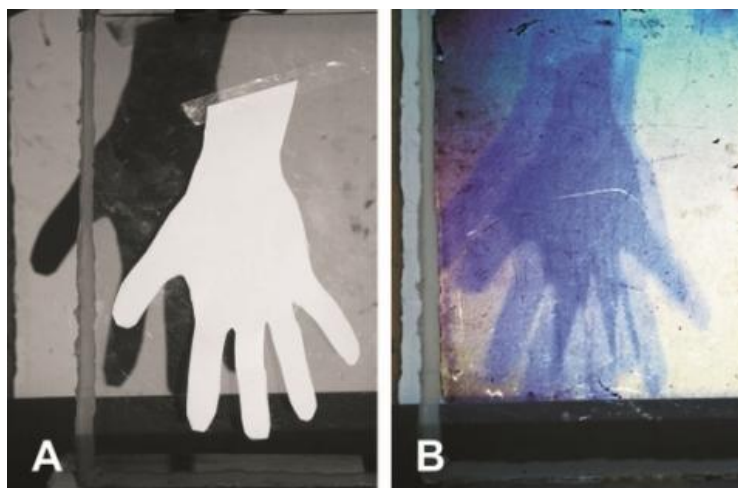

16. Energia a fényben 1.

Veszélyességi szint : CSL2

Javasolt kísérleti forma: tanári kísérlet

Tanulói szint: haladó

Fogalmak, jelenségek: fotokémia

Gondolkodási képességek:

Anyagcsoportok: [átmeneti fémek és vegyületeik](#), [nitrogéntartalmú heteroaromás vegyületek](#)

Leírása:

Látható fénnel ki lehet váltani kémiai átalakulásokat: tionin redukciója.

Anyagok: 10 cm³ 0,001 mol/dm³-es tionin-acetát (0,0023 g 3,7-diaminofenotiazínium-acetát 10 cm³ vízben oldva), 2,00 g vas(II)-szulfát-heptahidrát (vasgálic, FeSO₄ · 7 H₂O), 100 cm³ 1 mol/dm³-es kénsavoldat, 500 cm³ desztillált víz, alufólia.

Eszközök: 1 literes főzőpohár, mérleg, 100 cm³-es mérőhenger, keverőbot, írásvetítő.

A kísérlet végrehajtása: A vas(II)-szulfát kivételével minden anyagot keverjük össze. Sötétben adjuk hozzá a vas(II)-szulfátot és a főzőpoharat helyezük a bekapcsolt írásvetítőre. Kapcsoljuk le a lámpát, a főzőpohár egyik felét takarjuk le alufóliával, majd ismét kapcsoljuk be a lámpát.

Tapasztalat: A megvilágítás hatására a kezdetben kék színű oldat elhalványul, sötétben az oldat visszanyeri a színét. Az átalakulás különösen látványos a letakart oldatban, ahol a sötétben levő oldatrész kék színű marad, míg a megvilágított rész elszíntelenedik.

Magyarázat: A [tionin](#) a metilénkéhez hasonló szerves festék. Két formában létezik: a kék színű, stabilis oxidált alak és a redukált színtelen, ún. leuko-forma. A két forma közötti átmenetet könnyen bemutathatjuk vas(II)-sók segítségével, a redukció azonban csak megvilágítás hatására megy végbe. Az átalakulás megfordítható, sötétben a vas(III)-sók oxidálják a leuko-formát. Megtévésztő lehet, hogy esetleg az írásvetítő melege kell a reakcióhoz, de ez más, hideg fényű lámpa használatával kizárható. A reakciót még látványosabbá tehetjük, ha főzőpohár helyett valamilyen vékony, párhuzamos falú üvegedényt használunk (üvegcád stb.), amelynek egy részét letakarjuk, akár mintát is képezhetünk. A tioninos oldat kb. egy hétig használható.

Biztonsági tudnivalók és hulladékkezelés: A tömény kénsav agresszív, maró anyag, hígításánál nagy mennyiségű hő fejlődik! Ha bőrre vagy szembe kerül a kénsavas oldat, vízzel alaposan öblítsük le/ki, a bőrön híg nátrium-hidrogénkarbonát-oldattal, a szemben híg bóraxoldattal közömbösítsük és forduljunk szemorvoshoz. A hígított kénsavoldat is alattomos, mert ruhára kerülve ott betöményedik és jóval később kilyukasztja azt. A kísérlet lejátszódása után megmaradt anyagok ártalmatlanításához a reakció „kimerülése” után az oldatot közömbösítést követően a lefolyóba önthetjük.

Források: [Bokros, A.; Pádár, P.; Szolomájer, J.; Kupihár, Z.; Kele, Z.; Kovács, L. Kémiai bemutatókísérletek, IV. rész. A fény és a kémiai reakciók kapcsolata. A kémia tanítása \(2010\) 18\(5\), 3-8.](#), H. W. Roesky, K. Möckel: Chemical curiosities, VCH, Weinheim, 1996, 216-217. o., [Lawrence J. Heidt: The photochemical reduction of thionine. J. Chem. Educ., 26, 525 \(1949\).](#)